

SESTAVA BESED

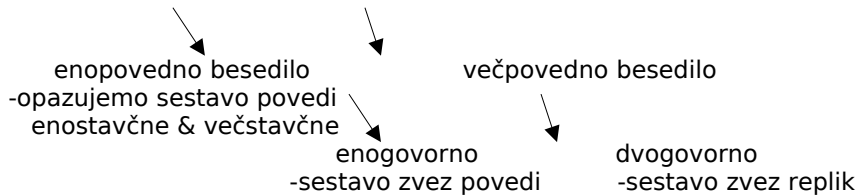
Besede povezujemo/skladamo v višje enote

- ❖ **Okoliščinska:** okoliščine sporočanja: podatke o sporočevalcu, naslovniku, kraju, času, čustveno in družbeno razmerje
- ❖ **Naklonska:** sporočevalčev namen: neposredno posredno
- ❖ **Predmetnopomenska:** podatke o zunanji predmetnosti: tema, povzema bistvene podatke
- ❖ **Besedno-slovnična:** tvorjeno z besednim jezikom: določamo obliko, povezanost, razvrstitev besed ali stavkov v povedih
- ❖ **Tvarna:** posredovano v slušnem ali vidnem prenosniku: kako se besede, povedi, besedila čutno zaznavani

SLOVNIČNA SESTAVA BESEDIL

Besedilo sestoji iz povedi

- ❖ Vrste besedil glede na število povedi in glede na število sporočevalcev

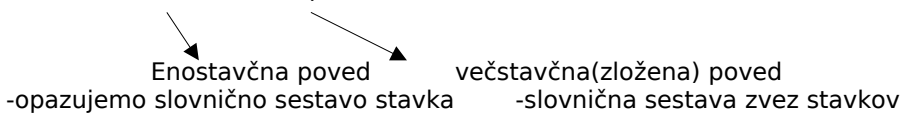
POVED

-je zaokrožena množica pomensko in oblikovno povezanih besed, ki nekaj pomeni in je nastala v določenih okoliščinah

-Slovnična sestava povedi pove iz koliko stavkov je sestavljena poved in kakšna so razmerja med stavki v povedi

-št. stavkov --> preštejemo osebne glagolske oblike

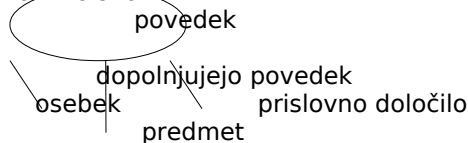
- ❖ Slovnična sestava povedi

STAVEK

- ❖ je is stavčnih členov: POVEDEK
OSEBEK
PREDMET
PRISLOVNO DOLOČILO

- ❖ pomenska povezanost stavčnih členov

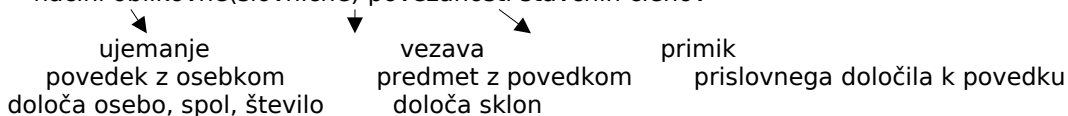
- ❖ stavčni členi ob povedku: VEZLJIVI napoveduje določen stavčni člen

NEVEZLJIVI

- ❖ oblika stavčnih členov

povedek -osebna glag. Oblika osebek - sam. b. ali b. zv. v imenovalniku predmet - sam. b. ali b. zv. v neimenovalniku prislovno določilo -prislov/predložna zveza

- ❖ načini oblikovne (slovnične) povezanosti stavčnih členov

- ❖ stavčni člen glede na sestavo

goli

zloženi

iz ene polnopomenske besede iz dveh ali več polnopomenskih besed

- ❖ število stavčnih členov v stavku

samo eden lahko več
povedek & osebek predmet & prislovno določilo

- ❖ vrste stavkov

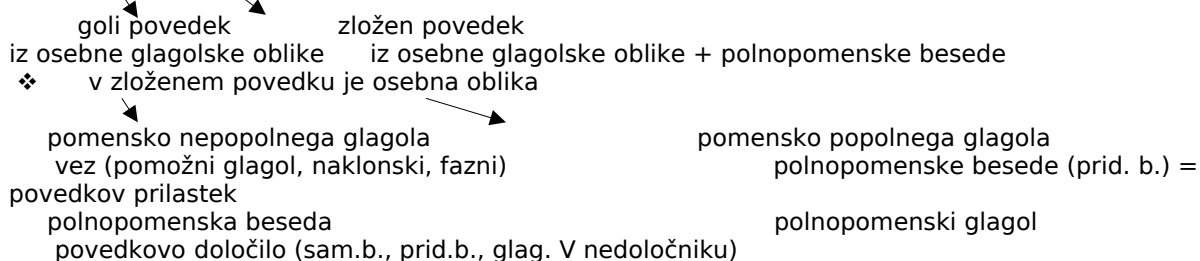

dvodelni (kamenje pada.) enodelni -> glagolski (Grmi.)
 -> neglagolski (Oj.) če je zvalnik, medmet ali členek imenujemo pastavek.

POVEDEK

-osebku je oblikovno podrejen, predmetu pa nadrejen
 -glagol v osebni obliki - ali pa je ob njem še kakšna polnopomenska beseda (je zdrav)

❖ sestava povedka

OSEBEK

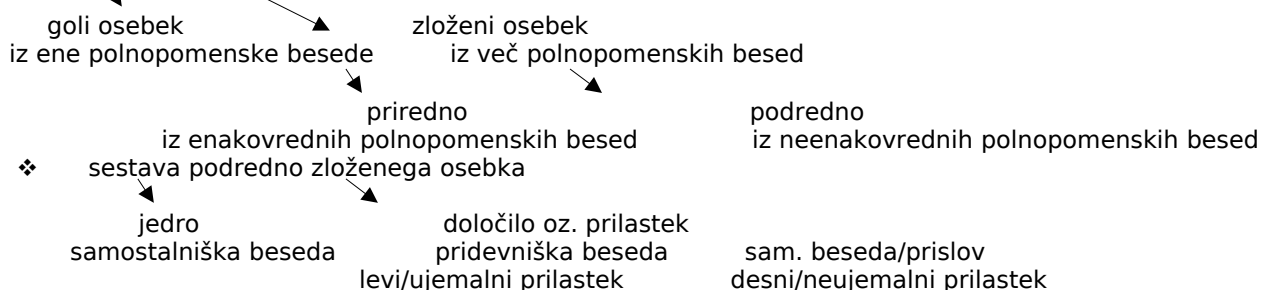
-izjemoma so lahko besede v osebku lahko v roditelju, npr. ob zanikanem polnopomenskem glagolu biti in ob glagolu zmanjkati

v osebku glavni števnik od 5 navzgor ali drug

količinski izraz

-če je v povedku prezosebni glagol osebka ni nadrejen povedku saj mu določa osebo, spol, število

❖ sestava osebka

PREDMET

❖ sestava predmeta

goli zložen priredno podredno (sam. jedro, prilastek) isto kot pri os.

PRISLOVNO DOLOČILO

-kraja, časa, vzroka, načina

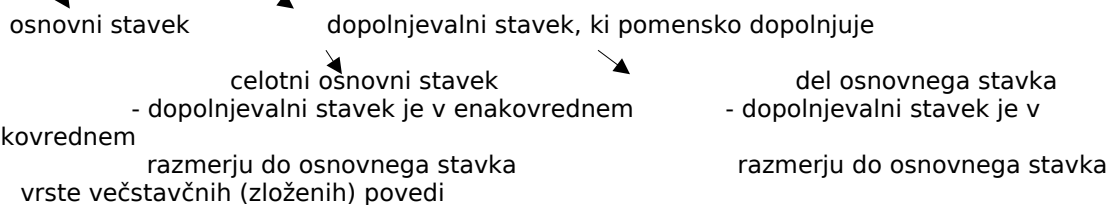
-včasih prislovno določilo polstavčoč: da je nastalo iz odvisnega stavka po zamenjavi os. glag. Oblike s t.i. deležjem

-ista sestava kot pri os. ali predmetu

ZVEZA STAVKOV

-večstavčne ali zložene povedi

❖ sestava zveze dveh stavkov

❖ vrste večstavčnih (zloženih) povedi

poredno zložene iz enakovredni stavki S+S podredno zložene iz neenakovredni stavki S/S

-soredje: ni dopolnjevalnega ali osnovnega stavka

Prav, Tone! Najp. so to ogovorne besede in stojijo na začetku, koncu ali sredi povedi -> tako linearno razvrščenje imenujemo SOREDJE.

PRIPREDNA ZVEZA STAVKOV

❖ vrste

vezalno stopnjevalno ločno protivno posledično pojasnjevalno sklepalno

-vezalno priredje: to je zveza dveh ali več stavkov, ki izražajo soobstojanje ali zaporedje. Taki stavki so zvezani brez veznikov ali pa z vezniki: **in, pa, ter**. Pred temi vezniki ne pisemo vejice, razen ce je ne zahteva vmesni odvisni stavek.

-stopnjevalno: To je zveza stavkov, v kateri naslednji stavek z vsebino presega prejšnjega. Stopnjevanje poudarjajo vezniki: **ne - ne, niti - niti, ne samo - ampak tudi, tako - kakor tudi**. Pred drugim delom prvih dveh veznikov vejice ne pisemo, pisemo jo samo pred drugim delom veznika "ne samo - ampak tudi".

-ločno: Vsebine teh dveh stavkov se med seboj izključujejo ali zamenjujejo. Ločilni vezniki so: **ali, ali pa, ali - ali**. Pred prvimi ali vejice ne pisemo, razen ce jo zahteva vmesni odvisni stavek ali kaj podobnega.

-protivno: Je zveza pomensko nasprotujočih si stavkov. Protivni vezniki so: **pa; vendar, toda, a; ampak, temvec, marvec; samo, le**. Protivno priredje se da deloma izraziti tudi s podredjem.

-pojasnjevalno: V tem primeru drugi stavek natančneje določa prvega. Vezniške besede so: **to je, to se pravi, in sicer, in to**; lahko se tudi zgodi, da veznika sploh ni. Pojasnilo se da izraziti tudi podredno.

-sklepalno & posledično: Pri tem priredju drugi stavek podaja posledico ali logični sklep, ki izhaja iz vsebine prvega. POSLEDICO izražajo vezniki: **zato, zatorej, tako, pa**; SKLEP pa veznik **torej**.

-vzročno: V tej zvezi drugi stavek vzročno pojasnjuje ali utemeljuje prvega. Tukaj vzročnost izražajo vezniki: **namrec, saj in sicer**. Isto lahko povemo tudi s podredjem, samo da uporabimo veznik **KER**.

PODREDNA ZVEZA STAVKOV

❖ vrste odvisnikov

odvisniki, ki doponjujejo povedek glavnega stavka

odvisniki, ki ne doponjujejo sam.b. v katerem koli astavčnem členu glavnega stavka

osebkov predmetni prislovnodoločilni

prilastkov

-osebkov: Odvisni stavek se nanasa na osebo (kdo ali kaj). Prepoznamo ga po veznikih: **da, če, naj, ali; kdor, kar** (oziralni sam. Zaimek)

-predmetni: Odvisni stavek se nanasa na predmet (koga - kaj, koga - kaj). Vezniki: **da, če, ali, naj; kdor, kar** (oziralni sam. Zaimek)

-prislovnodoločilni: Nanasa se na kraj oziroma čas dogajanja (kje; kdaj). Vezniki: **ko, kadar, preden**. Nanasa se na vzrok ali namero (zakaj, čemu). Vezniki: **ker; da**. Nanasa se na pogoj ali dopustnost (pod katerim pogojem, kljub čemu). Vezniki: **ce, ako; ceprav, cetudi, dasi**. Načinovni: vprašalnice: kako, koliko, koliko casa, glede na kaj. Vezniki: **ne da bi, s tem da, kakor, kot, kolikor, dokler, da**. Namesto tega odvisnika se včasih uporablja tudi polstavek.

prilastkov: Vprašalnice: kakšen, kateri, čigav. Vezniki: **ki, ker**.

-odvisniki iste stopnje

-odvisnike raznih stopenj: so med seboj neenakovredni

ZAPISANO BESEDILO

- ko besedilo zapisujemo, pretvarjamo njegovo slušno podobno v vidno

LOČILA

- z ločili zaznamujemo intonacijo in daljše premore

❖ končna ločila: stojijo na koncu povedi; nedokončane povedi zaznamujemo s 3 pikami ... ali s pomišljajem -

(ne štejemo jih kot prava končna ločila)

ker niso)

pika vprašaj klicaj
padajoča rastoča vzklična intonacija

pika

-čustveno nezaznamovane povedi

-prikazovalne, zagotavljalne, vrednotenjske, pozivne, povezovalne, izvršile povedi

vprašaj

-čustveno neobarbane vprašalne povedi

klicaj

-čustveno obarbane povedi

❖ nekončna ločila: zaznamujemo nekončno intonacijo in krajše premore znotraj povedi

vejica podpičje dvopičje narekovaj pomišljaj oklepaj

vejica

-ločimo razne smiselne dele povedi

-naštevalne enote v enostavni povedi

-zvalniški, medmetni in člendkov pastavek

-dodano polstavčno pojasnilo oz. opis in vrinjeno sporočevalčevo mnenje

Vejice ne pišemo **pred:**

- ponovljeno besedo, če v govoru ni ločena s premorom
- vezalnimi vezniki *in, ter, pa*

- ločilnim veznikom *ali, bodisi*
- drugim delom dvodelnih veznikov *ne – ne, niti – niti*
- primerjanim veznikom *kakor, kot, ko*, če veznik ne uvaja odvisnika (če torej v nadaljevanju ni osebne glagolske oblike)

Vejice ne pišemo **med**:

- prirednih deli stalnih besednih zvez z izpuščenim veznikom
- dvema podrednima veznikoma
- prirednim in podrednim veznikom na začetku vmesnega odvisnika
- deli večbesednih veznikov

podpičje

-stoji med razmeroma samostojnimi stavki iste povedi in za naštevalnimi enotami, zapisanimi za številčkami, črkami ali pomišljaji v odstavkih

dvopičje

-za besedo oz. besedno zvezo, s katero napovemo naštevanje, in za spremnim stavkom, s katerim napovemo dobesedni navedek besedila

narekovaj

-dvodelno ločilo, s katerim zaznamujemo začetek in konec citata oz. dobesednega navedka besedila

-zaznamujemo tudi besedo s posebnim pomenom oz. s posebno slogovno vrednostjo

-dvojni in enojni narekovaj

pomišljaj

-enodelni: poudarja dano besedo oz. misel ali kažemo na nasprotje med stavki iste povedi (narekovajka pri premim govoru, naštevalne enote, predlogov 199-131)

-dvodelni: ločimo vrinjene stavke ali dele stavkov od ostalega dela povedi.

Oklepaj

-dvodelno ločilo iz uklepaja in zaklepaja; v njem navedemo ponazoritev ali dopolnitev

stičnost ločil

- . ! ? , ; : so levo stični

- ... - sta nestična

- » «, () sta stična

- predložni pomišljaj stičen in malo daljši

premi govor: sestoji iz spremnega stavka in "dobesednega navedka besedila"

-spremni stavek pred dobesednim V ____; »V ____?!.«

-spremni stavek za dobesednim »V ____,?!« m ____?!

-spremni stavek sredi dobesednega »V ____,« m ____, »m ____?!«

VEČPOVEDNO BESEDILO

-enogovorno besedilo

❖ razmerja med povedma v zvezi dveh povedi

↓
pomensko razmerje

↓
oblikovno/slovnično razmerje

↓
aktualnostno razmerje

pomensko razmerje(koherenca)

-vrste razmerij: časovno, vzročno, posledično, namerno, pogojno, protivno, pojasnjevalno, sklepalno, naštevalno

-razvijanje teme: opisovanje(naštevalno razmerje), pripovedovanje(časovno), utemeljevanje(sklepno), obveščanje(kaj, kje, kdo, kdaj)

oblikovno/slovnično razmerje(kohezija)

--navesovalna/anaforičnost dopolnjevalna poved vsebuje ponovljeni podatek: -lahko je poimenovan z isto besedo oz. besedno zvez → slogovno zaznamovan

→ s predmetnopomensko besedo/besedno zvezo -delno ponovitev besede (branje, brati)
-ponovi cel stavčni vzorec (delna ponovitev)

→ kazalne besede (pozajmljanje)

os., kaza. Prid., kaz. prislovom

→ z os. glag. obliko za 3. os.

-sopomenka, nadpomenka, parafraza
-z os. sam. zaimkom za 3. os., z os. svoj. Za 3.
-povzemlna nadpomena

-napovedovalna /kataforičnost

aktualnostno razmerje med povedma

-izhodišče del povedi, ki vsebuje znani podatek in navadno stoji na začetku povedi

-jedro del, v katerem je novi podatek in navadno stoji na koncu povedi

-opazujemo izhodišče dopolnjevalne povedi - nas zanima s katerim delom prve povedi je povezano

-izhodišče dopolnjevalne povedi I lahko povezano z aktualnimi deli prve povedi npr.: - z njenim izhodiščem I = I

-z njenim jedrom I = J

-s celo prvo povedjo I = (I + J)